

Najvyššie položená lokalita invázneho druhu *Ambrosia artemisiifolia* L. na Slovensku

Maximum altitude of invasive species *Ambrosia artemisiifolia* L. in Slovakia

PETER ŠTRBA

Katedra botaniky a genetiky FPV UKF, Nábřežie mládeže 91, 949 74 Nitra

Common ragweed – *Ambrosia artemisiifolia* L. (*Asteraceae*) confined to lowland in Slovakia, is known from six localities in Central Slovakia only. A new locality with two fertile individuals was found in autumn of 2002 in railroad station Kremnica, the point which represents its maximum altitude in Slovakia.

Ambrosia artemisiifolia L. z čeľade *Asteraceae* je jednodomý jednoročný invázny druh pochádzajúci zo Severnej Ameriky. Kvitne od augusta do októbra a patrí medzi významné alergény. Do Európy bol zavlečený v druhej polovici 19. storočia. Prvýkrát je jeho výskyt z územia Slovenska doložený herbárovými položkami z roku 1949 z prístavu v Komárne a z mesta Vrábľa. Je charakteristickým druhom panónskej cesty adventívov. Na východnom Slovensku (zavlečený asi po roku 1950 s ukrajinským obilím) je druhom východnej cesty adventívov (Jehlík 1998). Eliáš (1983) zaznamenal jeho prítomnosť v spoločenstvách zväzov *Sisimbrion officinalis*, *Onopordion acanthii*, *Arction lappae*, *Potentillion anserinae*.

Rozšírenie druhu na Slovensku dokumentuje Jehlík (1998) desiatkami lokalít z Podunajskej, Záhorskej a Východoslovenskej nížiny. Z územia stredoslovenského kraja uvádza len šesť známych lokalít: Banská Bystrica, hlavná stanica, 1983, (J. Dostálek et Jehlík); Martin, stanica, 1984 (J. Sádlo); Martin, obilné silo, neďaleko stanice, 1988 (Jehlík et Šandová); pozdĺž železničnej trate medzi Sučanmi a Vrútkami, 1984 (J. Sádlo); Prievidza, nákladná stanica, (asi 1 km južne od osobnej stanice), 1983 (J. Dostálek et Jehlík); Hnúšťa, hlavná stanica, 1983 (J. Dostálek et Jehlík). Nálezy mimo planárneho stupňa teplej oblasti hodnotí ako celkom výnimočné.

Lokality v podhorskom stupni (500 – 1000 m n. m.) u nás vôbec neboli známe. V septembri 2002 sa nám podarilo objaviť doteraz najvyššie položenú lokalitu druhu *Ambrosia artemisiifolia* na Slovensku. Nachádzala sa v nadmorskej výške 632 m n. m. v Kremnici, v priestore koľajiska železničnej stanice, čo je o 250 – 350 m vyššie ako pri uvedených lokalitách zo stredného Slovenska. Súradnice lokality sú 48° 41' 39,59" s. š. a 18° 55' 19,65" v. d. Herbárový doklad je uložený na KBG UKF v Nitre. Na štrkovitej antropozemi rástli len dva fertílne jedince. V

okolitej vegetácii boli zastúpené druhy: *Artemisia vulgaris*, *Cichorium intybus*, *Conyza canadensis*, *Daucus carota*, *Echium vulgare*, *Galinsoga urticifolia*, *Humulus lupulus*, *Lactuca serriola*, *Linaria vulgaris*, *Medicago lupulina*, *Melilotus albus*, *Plantago major*, *Poa annua*, *Polygonum aviculare*, *Tanacetum vulgare*, *Trifolium repens* a i. Názvy taxónov sú podľa práce Marhol & Hindák (1998).

Kremnica je dôležitou dopravnou spojnicou v severo-južnom smere. Od najbližšej známej lokality *Ambrosia artemisiifolia* v Martine je po železnici vzdialená iba 52 km, od Banskej Bystrice 58 km. Populácia vznikla z diaspór transportovaných železničnou dopravou, možno aj z väčšej vzdialenosti. Diaspóry vyklíčili v dôsledku priaznivého priebehu teplôt v danom roku. Neskoršie oteplenie na jar už pravdepodobne nebolo prerušené prudkým poklesom teplôt. Nažky majú výrazný kľúčny odpočinok a kľúčia v širšom rozmedzí striedavých a stálych teplôt, po niekoľkomesačnom uložení v chladných vlhkých podmienkach (Jehlík 1998). Kľúčia na jar – do začiatku leta z hĺbky do 80 mm pri minimálnej teplote 4 – 8 °C (Líška et al. 1995).

Na prelome augusta a septembra boli rastliny vo fenofáze plného kvitnutia. Vzhľadom na charakter počasia a biológiu druhu počas jesene je vysoko pravdepodobné, že by boli priniesli značné množstvo semien. Líška et al. (1995) uvádzajú až 80 tisíc vytvorených semien na rastline a ich životnosť v pôde až 40 rokov. Podľa typu stratégie je druh C-R stratég s veľkými možnosťami šírenia (Jehlík 1998). Čo by sa udialo, ak by rastliny neboli zničené pred vyprodukovaním semien ostáva otázkou. Možno by z diaspór v banke semien v najbližšom klimaticky priaznivom roku vznikla početná miestna populácia, možno bol výskyt druhu len efemérnou záležitosťou.

V každom prípade by sme však nemali podceňovať výskyt malých populácií invázy druhov vo výškových stupňoch, kde sa doteraz nevyskytovali. Príčinou výskytu môže byť „náhodné“ využitie mikroklimatických podmienok stanovišťa alebo zmena podmienok stanovišťa vplyvom globálneho otepľovania. Vstup neofytu *Ambrosia artemisiifolia* do podhorského stupňa je konkrétny príklad invázie, ktorú Eliáš (1999) definuje ako proces vstupu cudzieho druhu na nové územie, založenia miestnej populácie a následnej expanzie v novom území.

Literatúra

- Eliáš P., 1983: Súčasný rozšírenie a ekológia karanténnych burín na Slovensku. – Msc. depon. in Ústav experimentálnej biológie a ekológie CBEV SAV, Bratislava.
- Eliáš P., 1999: Terminologický slovník ekológie I. Populačná ekológia rastlín. SEKOS, Bratislava.
- Jehlík V., 1998: Cizí expanzivní plevele České republiky a Slovenské republiky. Academia, Praha.
- Líška E., Černuško K., Cigliar J. & Borecký V., 1995: Atlas burín. VŠP, Nitra.
- Marhold, k. & Hindák, f. (eds.) 1998: Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska. Veda, Bratislava.